

par pamatu Jāņa Lucāna 1943. gadā Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijā aizstāvētajai lauksaimniecības zinātņu doktora disertācijai par lucernu un tās audzēšanas iespējām Latvijā. 1944. gadā Jāni Lucānu ievēl par docentu un viņš kļūst par Augkopības katedras vadītāju. 1949. gadā, apvienojot salīdzinoši nelielās Augkopības un Tehnisko kultūru katedras vienā Augkopības katedrā, par tās vadītāju kļūst profesors J. Peive. Taču no 1959. gada decembra, kad J. Peive tiek pārcelts administratīvā darbā, Augkopības katedru līdz mūža beigām, 1963. gada decembrim, vada Jānis Lucāns.

Veicot pedagoģisko darbību, Jānis Lucāns nepārtrauc savus zinātniskos pētījumus Vecaucē. Viņa pētījumi vienmēr bijuši precīzi un argumentēti, nepieļaujot nekādas paviršības. Slēdzieni un secinājumi balstījās tikai uz eksperimentos iegūtajiem rezultātiem. Piecdesmito gadu beigās – sešdesmito sākumā zālaugi tika uzskatīti par nicināmiem kultūraugiem, un bija nepieciešams atbrīvot platības kukurūzai. Arī Jānis Lucāns daudz enerģijas, laika un zināšanu veltīja toreiz vēl Latvijas apstākļos maz pētītās kukurūzas bioloģisko īpašību un agrotehnisko pasākumu izpētei. Neskatoties uz J. Lucāna skrupulozajiem pētījumu rezultātiem, tieši kukurūzas agrotehnikas jautājumi radīja asas domstarpības ar vienīgo pareizo ģenerāllīniju, par ko pētnieks vairākkārt tika kritizēts republikas visaugstākajā līmenī. Taču Jānis Lucāns līdz pēdējam bija principiāls zinātnieks, kas balstās uz pārbaudītu pētījumu rezultātiem un no ārpuses nav iespajdojams ar nepamatotiem pieņēmumiem, lai arī kas tos izteiktu. Protams, tas atstāja nopietnu iespaidu uz viņa veselību un veicināja pāragru aiziešanu aizsaulē 58 gadu vecumā. Jāņa Lucāna zinātniskā un pedagoģiskā darbība atstājusi neizdzēšamu vietu Latvijas lauksaimniecības un lauksaimniecības zinātnes attīstībā.

LLU Lauksaimniecības fakultātes vārdā Antons Ruža

MIKROBILOĢIJAS PROFESORAM ALFRĒDAM KALNIŅAM – 120

(07.01.1895.–23.08.1989.)

Alfrēds Kalniņš – LPSR Nopelniem bagātais zinātnes darbinieks, bioloģijas zinātņu doktors, izcils zinātnieks un LLA mācītājs. Viens no vispazīstamākajiem latviešu mikrobiologiem, vairāku mikrobioloģijas zinātnes virzienu attīstītājs, augsnes un daļēji arī tehniskās mikrobioloģijas pamatlicējs Latvijā.

Dzimis 1895. gada 7. janvārī Cēsīs, Dāvja un Karlīnas, dzimušas Pīlaines, jaunākais dēls. Pamatizglītību ieguvis patstāvīgi, vidējo – no 1904. gada līdz 1913. gadam Rīgas Pētera I reālskolā. Pēc tam no 1913. gada līdz 1918. gadam studējis Rīgas Politehniskajā institūtā Ķīmijas un lauksaimniecības nodaļā, bet no 1920. gada līdz 1923. gadam – Latvijas Universitātes Lauksaimniecības fakultātē, kuru absolvējis 1923. gada 25. maijā. Viņa diplomdarbam tika piešķirta I. godalga.

Pedagoģisko un zinātnisko darbību A. Kalniņš sācis jau studiju gados, pētot augļu un ogu vīnu rūgšanas mikrofloru un tehnoloģiju. Šie pētījumi tiek veikti P. Delles vadībā LU Rūgšanas un lauksaimniecības tehnoloģijas laboratorijā. A. Kalniņš pievērsies ģ. ģ. *Clostridium* un *Bacillus* baktēriju pētījumiem, skaidrojot linu mirkšanas bioķīmiskās un mikrobioloģiskās norises. Atklājis 17 jaunas baktēriju–celulozes noārdītāju sugas. Par šo pētījumu viņš saņēmis Starptautiskās izglītības padomes stipendiju studijām ārzemēs. No 1926. gada 26. janvāra līdz 1927. gada 31. martam viņš specializējies augsnes mikrobioloģijā Lielbritānijā Rotamstedas lauksaimniecības izmēģinājumu stacijā. A. Kalniņš apmeklēja arī citas Rietumeiropas zinātniskās pētniecības iestādes Francijā, Šveicē, Itālijā, Vācijā, Dānijā un Zviedrijā, kur iepazinies ar augsnes mikrobioloģijas pētniecības darbu un nodibinājis zinātniskus kontaktus ar tā laika izciliem zinātniekiem mikrobioloģijā.

No 1936. gada A. Kalniņš strādājis par privātdocentu Lauksaimniecības tehnoloģijas katedrā. 1940. gadā profesors A. Kirhenšteins nodod Mikrobioloģijas katedru A. Kalniņa vadībā. 1945. gada rudenī A. Kalniņš veic lielu LLA Mikrobioloģijas katedras atjaunošanas un iekārtošanas darbu Rīgā. Vienlaikus piedalās LPSR ZA Mikrobioloģijas institūta organizēšanā un ir profesora A. Kirhenšteina līdzgaitnieks. 1949. gadā Mikrobioloģijas katedra apvienojas ar augu

fizioloģijas katedru. Šo katedru A. Kalniņš vada līdz 1955. gadam un no 1960. līdz 1971. gadam. Katedrā profesors veic zinātniski pētniecisko darbu arī augu fizioloģijā, lasa lekcijas ne vien mikrobioloģijā un augu fizioloģijā, bet no 1960. gada arī bioķīmijā. 1962. gadā A. Kalniņš iegūst bioloģijas zinātņu doktora grādu. Vairākus gadus lasa lekcijas arī Bulduru dārzkopības tehnikumā un LVU Bioloģijas fakultātē.

A. Kalniņa lekcijām bija raksturīgs lietišķs materiāla izklāsts, stingri loģiska faktu savstarpējā saistība un mērķtiecība. Viņš izcēlās ar precizitāti, erudīciju, bija stingrs prasībās pret sevi un citiem, tiecās pēc skaidrības vienmēr un visur.

Ilgajos darba gados A. Kalniņš izaudzinājis sava darba turpinātājus zinātniski pētnieciskajā darbā Latvijas PSR ZA Mikrobioloģijas institūtā un LLA. Viņa vadībā izstrādātas un aizstāvētas 14 zinātņu kandidātu disertācijas mikrobioloģijā, augu fizioloģijā un biotehnoloģijā.

Zinātniskie pētījumi gan ar teorētisku, gan praktisku nozīmi tika veikti gandrīz 60 gadu garumā.

A. Kalniņš pētīja segraugu un raugveida organismu morfoloģiskās un fizioloģiskās īpašības, to līdzdalību un nozīmi rūgšanas procesā. Praktiska nozīme ir pētījumiem par lupīnas zaļmēslojuma iestrādāšanu augsnē augsnes auglības celšanas nolūkā. Pēc A. Kalniņa ierosinājuma no 50. gadiem agara nitragīnu un citus baktēriju preparātus sāka ražot Latvijas Zemkopības ZPI Tīraines selekcijas un izmēģinājumu stacijā. Vispusīgi un plaši ir A. Kalniņa ekoloģiskie pētījumi par gumiņbaktēriju īpašībām (virulenci, aktivitāti, konkurences spējām) un to izplatību Latvijas augsnēs. Ilgus gadus A. Kalniņš veltījis pētījumiem par gumiņbaktēriju bakteriofāgiem un izstrādājis oriģinālas metodes fāgu izolēšanai un kultivēšanai, kā arī to daudzuma noteikšanai augsnē.

A. Kalniņa izstrādātās zinātnisko pētījumu metodes brauca apgūt speciālisti no visas PSRS. Viņa darbi ir pazīstami un atzīti arī Rietumeiropā. Saņēmis daudzus apbalvojumus, t. sk. arī mikrobiologa L. Pastēra 150. dzimšanas dienai veltīto medaļu.

A. Kalniņš bija arī talantīgs pedagogs un piedalījās lauksaimniecības darbinieku rokasgrāmatu sarakstīšanā, daudzus darbus recenzējis, bijis „Lauksaimniecības enciklopēdijas” galvenās redakcijas loceklis, 225 publikāciju autors.

Sadzīvē un darba kolektīvā A. Kalniņš bija darbīgs, vienkāršs, labs organizators, asprātīgs un interesants sarunu biedrs. Lielu nozīmi piešķīra veselīgam dzīves veidam. Regulāri, līdz pat sirmam vecumam, viņš nodarbojās ar fizikultūru, strādāja dārzā, kopdams ziedus un ogulājus. Veselības saglabāšanā un uzturēšanā nozīmi piešķīra pareizam uzturam un regulārām ēdienreizēm. Labprāt un ar panākumiem raudzēja vīnus, ar kuriem svētku reizēs cienāja kolēģus. Bija izsmalcināti viesmīlīgs, ar saprotošu, vienmēr labestīgu sirds siltumu.

Lauksaimniecības fakultātes vārdā Vilhelmīne Šteinberga

PASNIEDZĒJAM, ZINĀTNIEKAM UN SELEKCIONĀRAM JĀNIM LIELMANIM – 120

(16.10.1895. – 04.03.1970.)

Šogad apřit 120. gadskārta vienam no Latvijas izcilākajiem selekcionāriem un selekcijas darba organizatoriem Jānim Lielmanim. Lai arī selekcionārs nācis no Valkas rajona Trikātas, viņa dzīve un radošā darbība saistās ar Valsts Stendes selekcijas un izmēģinājumu staciju – Jānis Lielmanis bija tās dibinātājs un daudzus gadus vadītājs.

Pēc Trikātas draudzes skolas pabeigšanas Jānis mācījies Rīgas pilsētas reālskolā un 1915. gadā kļūst par Rīgas Politehniskā institūta Lauksaimniecības fakultātes studentu. Tā kā, fronteī tuvojoties Rīgai, Politehniskais institūts tiek evakuēts uz Maskavu, Jānis Lielmanis kādu laiku mācās Maskavas lauksaimniecības institūtā, kur lekcijas lasa tā laika slavenie profesori D. Prajaņņnikovs, V. Viljamss un citi. 1920. gadā Jānis Lielmanis atgriežas Latvijā un atsāk studijas Latvijas augstskolas (ar 1923. gadu Latvijas Universitāte) Lauksaimniecības fakultātē, kuru absolvē 1922. gadā. Jau šajā pašā gadā kopā ar savu studiju biedru, arī topošo selekcionāru, Emīlu Bērziņu uzņemas Stendes selekcijas un izmēģinājumu stacijas organizēšanu un veidošanu. Stendes selekcijas un izmēģinājumu staciju viņš vada no 1922. gada līdz 1946. gadam. Šajā laikā apmeklē daudzus Rietumeiropas selekcijas centrus un zinātniskās institūcijas. Sākot ar 1933. gadu paralēli